

Käräjäoikeuden ja hovioikeuden menettely syyteoikeudeltaan vanhentunutta rikosta koskevassa asiassa

ASIAN VIREILLETULO

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 3 §:n 3 momentin mukaan oikeuskansleri tarkastaa rangaistustuomiot, joita koskevia ilmoituksia erikseen säädetyin tavoin lähetetään oikeuskanslerinvirastoon.

Tarkastuksessa havaittiin, että Pirkanmaan käräjäoikeus oli 11.2.2020 asiassa dnro R 19/5564 antamassaan tuomiossa nro 20/105944 tuominnut vastaajan muun ohella 2.12.2017 tehdystä vahingonteosta, jota koskeva haaste oli annettu hänelle tiedoksi vasta syyteoikeuden vanhennuttua 10.12.2019. Vanhentumiseen ei ollut kiinnitetty huomiota myöskään asian jatkokäsittelylupaa koskeneessa Turun hovioikeuden 5.6.2020 antamassa päätöksessä R 20/595.

SELVITYS

Asiassa käräjäoikeuden puheenjohtajana toiminut käräjätuomari on 14.12.2021 antanut asiassa selvityksensä.

Jatkokäsittelylupaa koskeneen päätöksen tekemiseen osallistuneet hovioikeudenneuvokset A, B ja C ovat 13.1.2022 antaneet asiassa selvityksensä.

TUOMION PURKU

Korkein oikeus on hakemuksestani 9.8.2022 antamallaan päätöksellä nro 1186 (dnro H2021/169) purkanut käräjäoikeuden tuomion vastaajan syyksi syytekohtassa 11 luetun vahingonteon sekä vastaajalle tuomitun viiden kuukauden yhteisen vankeusrangaistuksen osalta.

Korkein oikeus on palauttanut asian Pirkanmaan käräjäoikeuteen uuden yhteisen rangaistuksen määräämiseksi. Käräjäoikeus on 18.11.2022 antamassaan tuomiossa nro 22/146697 (dnro R 22/3295) tuominnut vastaajan hänen syykseen jääneistä rikoksista 4 kuukauden ja 10 päivän vankeusrangaistukseen ottaen rangaistusta alentavana huomioon Pirkanmaan käräjäoikeuden 25.1.2021 antaman ratkaisun 103433.

RATKAISU

1. Käräjätuomarin menettelyn arviointi

Rikoslain 8 luvun 1 §:n 2 momentin 4 kohdan mukaan syyteoikeus vanhentuu, jollei syytettä ole nostettu kahdessa vuodessa, jos ankarin rangaistus on enintään vuosi vankeutta. Rikoslain 35 luvun 1 §:n mukaan vahingonteosta tuomittava enimmäisrangaistus on enintään vuosi vankeutta.

Rikoslain 8 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan syyte katsotaan vanhentumisajan kulumisen katkaisevalla tavalla nostetuksi, kun syytettävälle on laillisesti annettu haaste tiedoksi.

Tuomioistuinlain 9 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan tuomarin on virkatoimissaan oltava tunnollinen ja huolellinen.

Käräjäoikeuden puheenjohtajana asiassa toiminut käräjätuomari on selvityksessään myöntänyt, että asiassa vahingontekoa koskeva syytekohta on ollut vanhentunut ja että vanhentuminen oli jäänyt häneltä huomaamatta. Selvityksen mukaan virhe on tapahtunut epähuomiossa.

Rangaistuksen tuomitseminen rikoksesta, josta lain mukaan ei voi enää seurata rangaistusta, on omiaan heikentämään luottamusta lainkäyttötoiminnan asianmukaisuuteen ja vaarantaa merkittävästi vastaajan oikeusturvaa. Virhe on lähtökohtaisesti luonteeltaan vakava ja sijoittuu tuomarin tehtävien ydinalueelle eli lainkäyttöraatkaisun tekemiseen.

Tällainen virhe saattaa vakavuutensa perusteella tulla arvioitavaksi rikoslain 40 luvun 10 §:ssä tarkoitettuna tuottamuksellisena virkavelvollisuuden rikkomisena. Rikosvastuu edellyttää mainitun pykälän mukaan kuitenkin, että teko ei sen haitallisuus ja vahingollisuus ja muut tekoon liittyvät seikat huomioon ottaen ole kokonaisuutena arvostellen vähäinen.

Korkein oikeus on todennut sen ratkaisukäytännöstä ilmenevän, että vähäisinä ei ole pidetty sellaisia virkavelvollisuuden rikkomisia, jotka ilmentävät tekijässä välinpitämättömyyttä virkavelvollisuuksia kohtaan. Rangaistussäännöksen tavoitteena olevan virkatoiminnan asianmukaisuuden turvaamisen kannalta rangaistusvastuuta ei sen sijaan ole perusteltua ulottaa sellaisiin yksittäisiin tekoihin, jotka jäävät tekijän syyllisyyden asteen kannalta vähäisiksi ja jotka eivät muutoinkaan edellytä rangaistuksen tuomitsemista ([KKO 2022:31](#), kohta 8; [KKO 2020:78](#), kohta 19).

Oikeuskanslerin ratkaisukäytännössä tuottamuksellista virkavelvollisuuden rikkomista on pidetty vähäisenä tapauksissa, joissa vanhentuneesta rikoksesta rangaistukseen tuomitsemisesta ei ole aiheutunut vastaajalle haitallisia täytäntöönpanoseuraamuksia eikä tuomarin menettelyyn ole liittynyt sen moitittavuutta lisääviä seikkoja, kuten esimerkiksi syyteoikeuden vanhentumista tuomarin oman laiminlyönnin seurauksena. Vakiintuneen seuraamuskäytännön mukaan käräjätuomarille on tällöin annettu virheestä huomautus.

Asiassa korkein oikeus on hakemuksestani purkanut käräjäoikeuden antaman tuomion. Käräjäoikeuden antaman selvityksen perusteella vastaaja on kuitenkin ehtinyt jo suorittaa rangaistuksen. Pirkanmaan käräjäoikeuden 18.11.2022 antamasta uudesta ratkaisusta ei ilmene, mikä vaikutus syyteoikeudeltaan vanhentuneella vahingonteolla on ollut vastaajalle määrättyyn rangaistukseen, sillä vastaajalle hänen syykseen jääneistä teoista määrätyn uuden yhteisen rangaistuksen pituuteen on vaikuttanut myös se, että rangaistusta on kohtuullistettu Pirkanmaan käräjäoikeuden 25.1.2021 antaman ratkaisun 103433 perusteella.

Vastaajan avustaja on käräjäoikeuden asiassa antaman selvityksen perusteella katsonut, että vahingonteolla ei ole ollut vaikutusta vastaajalle määrätyn rangaistuksen mittaamiseen. Samoin on korkeimmalle oikeudelle antamansa vastauksen perusteella arvioinut myös asianomistajan avustaja. Syyttäjä on korkeimmalle oikeudelle antamassaan vastauksessa katsonut, että vahingonteon vaikutus rangaistusseuraamukseen on ollut vähäinen, hänen arvionsa mukaan enintään 5 päivää vankeutta. Edellä kerrottu huomioon ottaen käräjätuomarin virheestä ei todennäköisesti ole aiheutunut vastaajalle haitallisia täytäntöönpanoseuraamuksia.

Syyteoikeudeltaan vanhentuneessa vahingonteossa ei ole ollut kyse käsiteltävänä olleen rikoskokonaisuuden ainoasta syytekohtasta, ja oikeudenkäynti on ollut saman vastaajan muiden syytekohtien käsittelemiseksi tarpeellinen. Syyteoikeuden vanheneminen asiassa ei ole myöskään ollut seurausta käräjätuomarin omasta menettelystä.

Kun käräjätuomarin menettely lähtökohtaisesta vakavuudestaan huolimatta edellä kerrotuilla perusteilla olisi rikosoikeudellisesti arvioituna tuottamuksellisen virkavelvollisuuden rikkomisen tunnusmerkistössä tarkoitettu tavoin vähäinen, ei hänen ole ollut syytä epäillä syyllistyneen

asiassa rikokseen. Näin ollen olen tutkinut hänen menettelyään vain laillisuusvalvonnallisesti toimituttamatta asiassa esitutkintaa.

2. Hovioikeuden menettelyn arviointi

Oikeudenkäymiskaaren 25 a luvun 11 §:n 1 momentin mukaan jatkokäsittelylupa on myönnettävä muun ohella, jos ilmenee aihetta epäillä käräjäoikeuden ratkaisun lopputuloksen oikeellisuutta (kohta 1).

Edellä viitatus säädöksen perusteluissa on jatkokäsittelyluvan myöntämisen edellytyksistä yleisesti todettu, että muutoksenhakujärjestelmän päätehtävänä on estää se, että käräjäoikeuden virheellinen ratkaisu jää pysyväksi. Tämän tehtävän toteuttaminen on otettava huomioon myös jatkokäsittelylupaperusteita koskevia säännöksiä sovellettaessa. Esimerkiksi se seikka, että valituskirjelmässä ei ole osattu vedota oikealla tavalla lupaperusteeseen, ei saisi johtaa siihen, että virheellinen ratkaisu jää pysyväksi. Muutoksenhakijan oikeuksien turvaamiseksi ehdotetaan, että lupa olisi aina myönnettävä, jos jokin perusteista täyttyy. Säännös olisi sanamuotonsa mukaisesti velvoittava, joten hovioikeuden olisi omasta aloitteestaan tutkittava kaikki lupaperusteet. Jatkokäsittelylupa tulisi siis myöntää muullakin kuin valittajan vetoamalla lupaperusteella, jos hovioikeus havaitsee tällaisen perusteen olevan käsillä ([HE 105/2009 vp](#), s. 60).

Säännöksen 1 momentin 1 kohdan mukaisen jatkokäsittelyluvan myöntämisperusteen osalta säädöksen perusteluissa on todettu olevan selvää, että jatkokäsittelylupa tulisi myöntää silloin, kun käräjäoikeuden ratkaisua rasittaa selvä virhe. Esimerkiksi tällaisesta virheestä on otettu muun ohella vanhentuneesta rikoksesta tuomitseminen ([HE 105/2009 vp](#), s. 60).

Oikeudenkäymiskaaren 25 a luvun 14 §:n mukaan hovioikeus päättää jatkokäsittelyluvan myöntämistä koskevan kysymyksen käräjäoikeuden ratkaisun, valituksen, mahdollisen vastauksen ja tarvittaessa myös muun kirjallisen oikeudenkäyntiaineiston perusteella kirjallisessa menettelyssä.

Säännöksen perusteluiden mukaan muulla oikeudenkäyntiaineistolla tarkoitettaisiin tässä yhteydessä lähinnä todistajien ja asianosaisten kertomuksista tehtyjä ääni- ja/tai kuvatallenteita ([HE 105/2009 vp](#), s. 64).

Hovioikeudessa asian ratkaisemiseen osallistuneet hovioikeudenneuvokset ovat antamassaan selvityksessä myöntäneet, että vahingontekoa koskenut syytekohta on ollut vanhentunut. Hovioikeudenneuvokset ovat todenneet olleensa huolimattomia, kun eivät ole havainneet asiaa.

Olen ratkaisussa OKV/12/30/2017 arvioinut hovioikeuden menettelyä tilanteessa, jossa hovioikeus oli myöntänyt jatkokäsittelyluvan, mutta pääkäsittelyn toimitettuaan pysyttänyt käräjäoikeuden tuomion, jolla vastaaja oli tuomittu syyteoikeudeltaan vanhentuneesta vahingonteosta. Asiassa antamassaan selvityksessä hovioikeuden ratkaisukokoonpano totesi, että asian valmistelusta vastannut jäsen oli syyteoikeuden vanhentumista tarkastaessaan kiinnittänyt huomiota asian vireilletulopäivään käräjäoikeudessa ja häneltä oli epähuomioissa jäänyt tarkastamatta se, milloin haaste oli annettu vastaajalle tiedoksi. Ratkaisukokoonpano totesi, että asiassa oli tapahtunut tämän johdosta selkeä virhe, josta koko ratkaisukokoonpano oli vastuussa.

Arvioidessani hovioikeuden menettelyä asiassa totesin hovioikeuden perustehtäviin kuuluvan käräjäoikeuden tavoin varmistua siitä, että haaste kulloinkin käsiteltävänä olevassa asiassa on annettu vastaajalle tiedoksi ennen rikoksen syyteoikeuden vanhentumista. Katsoin hovioikeuden laiminlyöneen tämän velvollisuutensa. Hovioikeus oli virheensä seurauksena käsitellyt käräjäoikeuden tavoin virheellisesti syyteoikeudeltaan vanhentunutta rikosasiaa pääkäsittelyssä ottaen muun ohella vastaan henkilötodistelua. Pidin hovioikeuden menettelyä lähtökohtaisesti yhtä moitittavana kuin käräjäoikeuden. Hovioikeuden menettely erosi kuitenkin käräjäoikeuden menettelystä olennaisesti siinä, että kun käräjätuomari oli asiassa laiminlyönyt antaa vastuullaan olleessa asiassa haasteen laissa tarkoitettuun tavoin viipymättä, ei hovioikeuden menettelyllä taas ollut mitään tekemistä syyteoikeuden vanhenemisen kanssa. Tämän vuoksi hovioikeuden menettelyssä ei ollut syytä epäillä rikosta.

Totesin asiassa antamassani ratkaisussa, että hovioikeuden virheellinen menettely oli käräjäoikeuden menettelyn tavoin ollut omiaan vähentämään luottamusta lainkäyttötoiminnan asianmukaisuuteen ja vaarantanut vastaajana olleen henkilön keskeiset perusoikeudet. Kyse oli ollut tuomarin tehtävien ydinalueesta eli lainkäyttöasian käsittelemisestä ja ratkaisun tekemisestä. Pidin hovioikeuden selvityksessä esitetyin tavoin koko ratkaisukokoonpanoa vastuussa menettelyn virheellisyydestä ja katsoin menettelyn virheellisyyden olleen siinä määrin vakavaa, että annoin asian käsitelleeseen ratkaisukokoonpanoon kuuluneille jäsenille valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 6 §:n mukaisen huomautuksen. Käräjäoikeuden puheenjohtajan menettelyn osalta pyysin kyseisessä asiassa valtakunnansyyttäjää ryhtymään toimenpiteisiin syytteen nostamiseksi rikoslain 40 luvun 10 §:ssä säädetystä tuottamuksellisesta virkavelvollisuuden rikkomisesta.

Nyt käsiteltävänä olevassa asiassa syyteoikeudeltaan vanhentunut rikos ei ole ollut käsiteltävänä olleen rikoskokonaisuuden ainoa teko, eikä hovioikeus ole myöntänyt vastaajalle jatkokäsittelylupaa, kuten yllä selostetussa tapauksessa. Kun lupaa ei ole myönnetty, ei asiassa ole järjestetty pääkäsittelyä eikä hovioikeus ole näin myöskään esimerkiksi ottanut vastaan henkilötodistelua. Hovioikeuden menettelyn seurauksena syyteoikeudeltaan vanhentuneen teon si-

sältänyt käräjäoikeuden ratkaisu on kuitenkin jäänyt lopullisesti voimaan. Vastaaja ei ole valituskirjelmässään vedonnut syyteoikeuden vanhentumiseen jatkokäsittelyluvan myöntämisen perusteena.

Jatkokäsittelyluvan myöntämistä koskevan oikeudenkäymiskaaren 25 a luvun 11 §:n perusteluiden valossa on selvää, että säännös velvoittaa hovioikeutta tutkimaan oma-aloitteisesti kaikki lupaperusteet. Lupa tulee myöntää aina, jos hovioikeus havaitsee jonkin lupaperusteiden olevan käsillä riippumatta siitä, mihin lupaperusteisiin valituskirjelmässä on vedottu. Edelleen on ilmeistä, että syyteoikeuden vanhentumisessa on kyse sellaisesta käräjäoikeuden ratkaisua raskastavasta selvästä virheestä, jonka perusteella lupa tulisi myöntää.

Syyteoikeuden vanhentuminen ei asiassa ole ollut hovioikeuden havaittavissa pelkästään niistä asiakirjoista, joiden perusteella hovioikeus jatkokäsittelyluvan myöntämisestä oikeudenkäymiskaaren 25 a luvun 14 §:n mukaan lähtökohtaisesti päättää. Vanhentuminen ei ilmene suoraan käräjäoikeuden ratkaisun, valituksen tai vastauksenkaan perusteella. Kuitenkin jo pelkän käräjäoikeuden ratkaisun perusteella hovioikeuden havaittavissa on ollut se, että vahingontekoa koskeneen syytekohtaan syyteoikeuden vanhentuminen on ollut kyseisen rikoksen vanhentumisaika, rikoksen tekohetki ja käräjäoikeuden ratkaisupäivä huomioiden mahdollista. Hovioikeuden myös olisi ollut mahdollista tarkastaa käytössään olleesta muusta aineistosta, jonka käräjäoikeus on sille valituskirjelmän yhteydessä toimittanut, onko haaste annettu vastaajalle ajoissa tiedoksi. Oikeudenkäymiskaaren 25 a luvun 14 §:n mukaan hovioikeus päättää jatkokäsittelyluvan myöntämisestä tarvittaessa myös muun kirjallisen oikeudenkäyntiaineiston perusteella.

Ottaen huomioon muutoksenhakujärjestelmän päätehtävän, eli käräjäoikeuden virheellisen ratkaisun pysyväksi jäämisen estämisen, ovat asian ratkaisseet hovioikeudenneuvokset menettelleet asiassa huolimattomuudesta virheellisesti pysyttäessään käräjäoikeuden ratkaisun, jolla vastaaja on tuomittu syyteoikeudeltaan vanhentuneesta teosta. Katson koko ratkaisukokoonpanon olevan vastuussa tapahtuneesta virheestä.

Hovioikeuden menettely on ollut omiaan vähentämään luottamusta muutoksenhakujärjestelmän toimivuuteen. Vanhentuneessa teossa ei kuitenkaan ole ollut kyse asiakokonaisuuden ai-noasta rikoksesta. Asiasta ei myöskään ole syytä katsoa todennäköisesti aiheutuneen vastaajalle haitallisia täytäntöönpanoseuraamuksia. Lisäksi hovioikeuden menettelyyn ei ole liittynyt asian tarpeetonta käsittelyä siihen liittyvine kuluineen. Edellä mainitut seikat huomioiden en pidä hovioikeuden menettelyä asiassa niin vakavana, että siitä tulisi toimenpiteenä antaa valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 6 §:n 1 momentin mukainen huomautus.

3. Johtopäätökset ja toimenpiteet

3.1 Käräjätuomarin menettely

Käräjätuomari on menetellyt lainvastaisesti tuomitessaan käräjätuomarina vastaajan rangaistukseen syyteoikeudeltaan vanhentuneesta teosta.

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 6 §:n 1 momentin mukaan, jos virkamies, julkis-yhteisön työntekijä tai muu henkilö julkista tehtävää hoitaessaan on menetellyt lainvastaisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä, oikeuskansleri voi antaa asianomaiselle huomautuksen vastaisen varalle, mikäli hän ei harkitse olevan tarvetta syytteen nostamiseen.

Annan mainitun lainkohdan nojalla käräjätuomarille hänen edellä kerrotusta menettelystään huomautuksen.

Pyydän Pirkanmaan käräjäoikeuden laamannia saattamaan ratkaisuni käräjätuomarin tietoon.

3.2 Hovioikeuden menettely

Hovioikeudenneuvokset A, B ja C ovat menetelleet huolimattomasti laiminlyödessään velvollisuutensa varmistua siitä, onko jatkokäsittelylupa myöntämiselle perusteita.

Kiinnitän hovioikeuden ratkaisukokoonpanoon kuuluneiden hovioikeudenneuvoston huomiota huolellisuuteen ja tarkkuuteen jatkokäsittelylupa-asioita käsitellessään.

Pyydän Turun hovioikeuden presidenttiä toimittamaan päätökseni A:lle, B:lle ja C:lle.

3.3 Muut toimenpiteet

Syytetyn avustajana asiassa toimineen asianajajan menettely on otettu käsiteltäväksi omana oikeuskanslerin asianajajavalvontaa koskevana asianaan.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskansleri

Mikko Puumalainen

Oikeuskanslerinsihteeri

Leo Lahtinen